

Memòria
de Mallorca

www.memoriadelesilles.org

Temps de la Memòria

Exemplar gratuït

Número 47 / Gener 2020

Edicions

Franquismo S.A.

Antonio Maestre

Akal, 2019

Aquesta obra relata i desmunta les fructíferes relacions, amb noms i llinatges, que proporcionaren a grans empreses i importants famílies d'industrials el tracte directe amb les cúpules franquistes. Un pormenoritzat repàs pels orígens de les oligarquies econòmiques franquistes i la seva implicació directa en els crims del franquisme i del nazisme, i llurs herències tacades de sang que foren blanquejades durant la Transició per a que avui dia ocupin els llocs més emblemàtics del "parqué" espanyol i de les altes esferes industrials i empresarials espanyoles. Un llibre que confronta els processos de reparació i de memòria que se visqueren a Alemanya i a Espanya estudiant el poder més important i més temut, l'econòmic.

Us trobarem a faltar

Chon

Juan

Francisca

En realitat els trobarem molt a faltar. Na Chon va complir el seu somni de trobar a son pare Timoteo, i el va poder donar una sepultura digna. En Juan no va conèixer a son pare, desaparegut en el camp de batalla no el trobaren mai, aquesta pena l'acompanyà tota la seva vida. I na Francisca amb la impossibilitat de trobar a son pare, la documentació de la seva causa judicial era l'única cosa que li quedava d'ell i amb això ja es trobava satisfeta.

Però malhauradament, n'hi ha moltes Chons, molts Juans i moltes Francisques que s'ens van, i molts i moltes sense la reparació deguda de trobar als seus familiars desapareguts, i sense estar reconegudes com a víctimes amb tots els seus drets com a tals. I encara esperen l'anul·lació de les sentències dels tribunals franquistes vigents a dia d'avui, que oficialment assenyalen a les víctimes de tortures, afusellaments, execucions, empresonaments, etc. com a delinqüents, traïdors i assassins il·legalment condemnats.

Les víctimes del franquisme es mereixen el mateix tracte que la resta de víctimes de l'estat espanyol. És urgent i és necessària la seva reparació perquè moltes són molt grans i no poden esperar més.

Sol·licitud de recerca. *Ens podeu ajudar?*

Joan Llabrés Martí i Miquel Llabrés Martí

En Joan i en Miquel Llabrés Martí, nats a Lloseta, les seves germanes a Campanet, eren dos germans, d'ofici fusters de mobles. El primer tenia una moneia i la passejava pel carrer, li agradaven els animals, cuidava també de coloms, un lloro i una gosseta. Els dos germans van desaparèixer arran del cop d'estat de 1936, un a França i l'altra a Mallorca.

En Joan estava casat amb fills. L'octubre del 36 aconseguí fugir de Mallorca, ocupada pels feixistes, i arribà a Barcelona, sembla que ferit perquè es té constància que va ingressar a l'hospital de Barcelona. En acabar la guerra partí cap a l'exili. A França la família li perd la pista, no tornaren a saber res més d'ell.

D'en Miquel encara en sabem manco, sembla que el mataren els feixistes a Mallorca, ell no aconseguí escapar, no se sap res més d'ell.

La família no va tornar a Mallorca, els seus descendents quedaren a viure a Barcelona i fins que la filla den Joan va morir no coneixien gaire res d'aquesta trista història.

El net d'en Joan i nebot net d'en Miquel els cerca, vol trobar la seva memòria, que va ser d'ells, on les mataren, qui, perquè, i on les enterraren. De moment sols sabem el que ens ha contat la seva família, no hem trobat referència d'ells a la bibliografia ni a la nostra base de dades. Si algú sap alguna cosa d'ells seria molt d'agrair que es posàs en contacte amb l'associació al nostre correu electrònic: tempsdelamemoria@gmail.com, també ho podeu fer a través de la nostra pàgina de Facebook o al nostre Twitter.

Miquel i Joan Llabrés Martí. Foto cedida per la seva família

Crèdits:

Han col·laborat:

Maite Blázquez Losa
Floren Dimas
Mª Antònia Oliver París
Antònia Mercadal Serra
Marc Antoni Malagarriga-Picas
Blai Guevara Caparrós

**Coordinació,
disseny i maquetació:**
Blai Guevara Caparrós

Temps de la Memòria
és el butlletí trimestral
de l'Associació Memòria
de Mallorca. DL: PM 311-2014

La publicació no es fa
responsable de les opinions
dels seus col·laboradors.

Per posar-se en contacte
amb nosaltres: **625 45 45 00**
tempsdelamemoria@gmail.com
www.memoriadelesilles.org

Aviación republicana: la batalla aeronaval desconocida

Floren Dimas, delegado de AGE en Murcia e investigador histórico

Mañana del 22 de enero de 1937. Una división de cruceros integrada por el grueso de la flota fascista: "Balears", "Canarias", "Cervera", y los minadores, "Vulcano" y "Júpiter", realizan un bombardeo naval del puerto de Valencia y posteriormente de las instalaciones metalúrgicas de Sagunto.

La reacción de la aviación republicana no se hace esperar. Cuando la flota navega en dirección NE alejándose de la costa a las 14:00 h los buques tocan zafarrancho de combate al divisar dos formaciones de nueve bombarderos republicanos "Katiuskas" SB-2 dirigiéndose hacia ellos. Pero dejemos que sean los hijos del jefe de la flota fascista, los

hermanos Moreno, quiénes nos relaten los pormenores de aquella batalla aeronaval, de la que estoy seguro que los lectores de esta "hoja parroquial" habrán tenido escasa o nula noticia: "...el fuego antiaéreo consiguió deshacer la formación de los aviones, aunque algunos de ellos forzaron la barrera de fuego y dejaron caer las bombas a una altura no superior a 1.000 metros sobre el "Cervera"; al que lograron alcanzar con dos impactos directos; en el primero la bomba penetró en la chimenea de popa y se empotró sin explotar en el colector superior de una caldera, que quedó inutilizada. El segundo impacto cayó sobre cubierta y no produjo daños de consideración, aunque sí numerosas bajas en el personal de la cadena de municionamiento. Las 6 o 10 bombas que explotaron en el agua cerca del costado del buque, fueron las causantes de la mayor parte de las bajas de las sirvientes de los montajes 3 y 4 de los cañones de 152 mm, entre estos últimos 3 oficiales y un condestable de artillería.

El segundo ataque comenzó a las 15:15 h y estuvo protagonizado por 7 bimotores que atacaron en dos grupos por la amura de babor y próximos a la vertical. El crucero metió a estribor y se vio rodeado por las explosiones de las bombas que cayeron en agua, a unos 300 metros de distancia, por las dos amuras y por la popa.

Poco después el "Balears" comunicó que tenía un muerto y un herido a bordo, a consecuencia de la explosión del proyectil de una ametralladora, asimismo el "Cervera" informaba del impacto en la chi-

menea, con la utilización de la caldera número 4 y del número de heridos, que entonces estimaba en 23. Al fondear el "Cervera" en Palma a las 22:30 h, desembarcó 10 muertos, entre los que se encontraban (...) –el número total de bajas fue 12 muertos y 70 heridos– a bordo de este crucero, a los que había que sumar un muerto y un herido a bordo del "Balears" y un herido en el "Vulcano".

A media tarde tuvo lugar un tercer ataque aéreo sin consecuencias. En ninguno de los tres ataques fue derribado ningún aparato republicano.

COMENTARIO

Se trata de una de las primeras actuaciones de la aviación republicana, protagonizada por los veloces bombarderos bimotores rusos SB 2, llegados recientemente a España, con escasa o casi nula experiencia en combates sobre el mar. Disponen de sistemas de puntería diseñados para ataques terrestres y no para blancos navales puntuales, aislados y relativamente pequeños, que se mueven zigzagueando a una velocidad equivalente a 45 Km/h los cruceros y 37 Km/h los minadores. Acertar a un buque en estas condiciones, volando a una alta velocidad y afrontando además un nutrido fuego antiaéreo, no es cosa fácil... y menos aún salir indemne.

Fuentes: "La guerra silenciosa y silenciada". Aut. hermanos Moreno, vol. III, págs. 2138 y ss. y AGMAB, EMFB Carp. 76-155, fol. 33 y ss.

Juan Hernández Jover *in memoriam*

Memòria de Mallorca

El diumenge 17 de novembre vàrem poder retre un senzill, però molt emotiu homenatge d'estimació i gratitud a Juan Hernández Jover. L'homenatge fou al saló d'actes de l'hospital Joan March on Juan estava ingressat. Tres dies després, el dimecres dia 20 ens va dir adéu. A l'acte participàrem alguns dels col·lectius on Juan havia estat membre. L'acte acabà amb tots els assistents cantant a la vegada, primer *Viatge cap Ítaca*, de Lluís Llach i *Gracias a la vida*, de Violeta Parra, com a cloenda, amb una llarga ovació final.

No oblidarem mai la teva solidaritat, el teu compromís, el teu activisme incansable, la teva gran generositat, la teva infatigable il·lusió, la teva gegantina humilitat, i la teva enorme humanitat i tendresa.

Ens honora haver-te conegut i ens conhorta haver pogut donar-te una darrera abraçada.

Que la terra et sigui lleu company. **Et trobarem molt a faltar, Juan!** ■

Juan Hernández amb els companys i companyes de Memòria de Mallorca el dia del seu homenatge

Francisca Mas Mesquida *in memoriam*

Mª Antònia Oliver París, presidenta de Memòria de Mallorca

El fet de que una víctima de violació de drets humans pugui accedir a un document on el seu parent ha signat o declarat, o pugui veure una carta de pròpia mà, o simplement el seu nom escrit en un arxiu policial o a un document que acredita el seu pas per una presó, representa per a ella el reconeixement oficial del que va passar, fins i tot en els casos de víctimes de desaparicions forçades, la recuperació de la identitat del seu familiar desaparegut.

Un cas que personalment em va impressionar molt i que ho il·lustra molt bé és el de la filla del batle republicà de Montuïri, Joan Mas Verd, detingut al seu domicili i assassinat el setembre de 1936. La seva filla, na Francisca, tot i que era una nina quan va passar, tenia molts clars els dolorosos fets que va viure ella i la seva família i mai el va deixar de reivindicar.

Na Francisca era la dignitat i la constància personificades, una dona admirable, dolça i ferma alhora, amb un relat nítid i clar contava els fets viscuts i reclamava justícia pel seu pare i per a totes les víctimes del franquisme.

La vaig conèixer quan treballava recollint les sol·licituds de recerca de persones desaparegudes ajudant als seus familiars a complimentar els fets i les transcrivia a un formulari per armar la denúncia que vam interposar a l'Audiència Nacional, l'any 2006, per crims contra la humanitat de desaparicions forçades a Mallorca. Membre fundadora de la nostra associació, durant molt de temps, tots aquells en que la seva salut i edat li van permetre, ens acompanyà i col·laborà activament amb nosaltres.

Coordinant al projecte "Totes les causes", vaig tenir l'oportunitat de trobar i lliurar-li en mà una àmplia documentació sobre els fets de l'assassinat del seu pare. Es tractava de diligències judicials obertes per la troballa de cadàvers a les vies públiques durant els anys de la Guerra Civil a les Illes,

documentació que des de que es va crear ningú havia mai sol·licitat, de fet no es tenia coneixement de la seva existència fins que Memòria de Mallorca va posar en marxa aquest projecte. Trobarem documents que feia 80 anys que s'havien creat i 80 anys que s'havien tancat, fins llavors ningú les havia tornat a obrir, va ser un gran descobriment i una gran satisfacció perquè precisament per això va ser creat, per recuperar la identitat de les víctimes desaparegudes, aquesta era la motivació i l'objectiu principal del projecte i en aquest cas, i molts d'altres, aquests documents aportaven moltes pistes del parador i de les circumstàncies de les morts de les víctimes.

Concretament de Joan Mas, a la documentació

hi figurava la identificació, la descripció de l'autòpsia que se li va realitzar, junt a altres 15 cadàvers dels assassinats el mateix dia a Palma, i les causes de les morts, totes per impactes de bala. A més s'assenyalava on es van trobar els cossos, el lloc, com i on van ser enterrats, apuntava noms de metges, jutges, secretaris i persones que van testificar. També relataven l'inici d'una investigació per determinar responsabilitats, encara que totes les diligències judicials que he vist amb les mateixes característiques, i n'he vistes ja moltes,

acaben sempre amb el sobreseïment per falta de proves i d'autors responsables dels assassinats.

Cada vegada que trobo una causa d'una víctima, si coneixem a la seva família, m'hi poso en contacte i li lliuro una còpia en mà dels documents, és un dret per a qualsevol víctima accedir a la veritat i el tenir al seu abast els documents que l'afectin íntegres, sense transcripcions i/o interpretacions, dissortadament en el cas de víctimes del franquisme encara avui no és així.

Vaig comunicar a na Francisca la troballa i li vaig lliurar aquesta documentació gravada a un CD amb prop de 200 documents. Per les investiga-

Francisca Mas davant el memorial de les víctimes republicanes del cementiri de Montuïri

cions fetes a l'associació sabíem que l'exhumació de les fosses del cementiri de Palma, indret on va ser enterrat el seu pare, era tècnicament inviable, i així li vaig explicar, havia quedat amb ella i la seva filla Sebastiana al mateix cementiri. Allà, prop de la fossa del seu pare, sempre recordaré el que em va dir, visiblement emocionada, després de donar-me encaridament les gràcies:

"Aquests documents són el meu pare, els seus ossos no les tenc, així que això és lo que me queda d'ell. Quan em mori vull que m'enterrin

Joan Mas Verd Collet,
pare de Francisca Mas

amb els documents que avui m'has donat"; textualment.

La nostra estimada Francisca ens va deixar recentment, la seva família va respectar el seu desig. Els documents amb la veritat judicial escrita de l'assassinat del batle republicà de Montuïri, Joan Mas Verd, foren introduïts al taüt amb ella junt una bella bandera republicana.

Estimada amiga, gràcies pel teu exemple, **ara descansa tranquil·la que nosaltres seguirem, com tu bé ens has ensenyat, mantenint la flama de la memòria viva.** ■

Homenatge a Julià Fullana Mas

Maite Blázquez Losa, vocal de Memòria de Mallorca

Davant de l'ajuntament de Lluçmajor, l'ambient és expectant avui 28 de juny. Són les 6 de l'horabaixa i fa molta calor, però hi ha gent concentrada esperant el cotxe oficial que es detindrà davant l'ajuntament i que porta al nostre company retrobat, en Julià Fullana Mas.

Acompanyem a la família i amics, en l'últim viatge del nostre republicà assassinat pels feixistes al juliol de 1936.

En Julià va ser segrestat, maltractat, apallissat i finalment llençat viu al Pou de s'Àguila, un pou de 47 metres. Ha estat exhumat i rescatat fa pocs mesos pel magnífic equip d'Aranzadi. Aquest fet ha estat possible gràcies a la vigència de la Llei 10/2016, de 13 de juny, per a la recuperació de persones desaparegudes durant el cop d'estat i posterior dictadura dels feixistes en el nostre país.

Magdalena Garau amb els membres de Memòria de Mallorca

Aquesta valenta llei, aprovada per Parlament Balear amb Francina Armengol al front, ens ha permès recuperar, identificar i entregar als seus familiars al nostre company JULIÀ FULLANA MAS. És la quinzena persona recuperada i lliurada, a la fi, als seus familiars.

L'hem esperat juntament amb veïns, veïnes, familiars i amics, dempeus davant la porta de l'ajuntament. Hem aplaudit amb emoció la seva arribada. Na Magdalena Garau i la seva família l'esperaven amb una bandera republicana que ha estat dipositada sobre la seva caixa. La colla de xeremiers ha tocat l'Himne de Riego.

Avui és massa lluny del dia del seu assassinat, han passat més de 80 anys, però no massa tard per restaurar la seva dignitat i amb ell, la de tots i totes les persones que varen morir per defensar ideals de llibertat, justícia i igualtat.

Després tothom ha anat cap al cementiri, on en Julià Fullana Mas ha rebut l'últim comiat de familiars, amics, veïnes, veïns i diverses autoritats. La bona música de l'Orquestra Simfònica Balear i les magnífiques gloses de Mateu Xurí i Maribel Cervera han mantingut l'emoció durant tot l'acte.

Ara sí, company Julià Fullana Mas, que la terra et sigui lleu. **Veritat, Justícia i Reparació.** ■

Asunción Mendieta Ibarra *in memoriam*

Mª Antònia Oliver París, presidenta de Memòria de Mallorca

Ascensió, Chon pels amics, la dona que ha donat una lliçó de força i dignitat i posat de manifest la manca de sensibilitat i humanitat de les estructures de l'estat espanyol, inclosa la de justícia, envers les víctimes del franquisme, ens ha deixat fa uns mesos a l'edat de 93 anys. La vaig conèixer quan en va complir 88, durant el viatge que juntes emprenguérem a Buenos Aires, estàvem citades a declarar, ella pel seu pare, acompanyada de la seva filla, i jo amb un company i en nom de l'Associació Memòria de Mallorca. Va ser una experiència inoblidable compartida amb víctimes del franquisme i representants d'entitats memorialistes, anàvem per primera vegada a declarar com a víctimes en seu judicial, emparades i auxiliades per tribunals de justícia, ni més ni manco.

Fórem citades el mateix dia al Jutjat Nacional Federal número 1 de la República Argentina, estàvem nervioses, ella inclòs tenia dècimes de febre. La record amb aquella mirada neta i dolça, a la cafeteria mentre esperàvem ens parlava del seu pare i del que diria a la declaració, però jo ja ho sabia. La vaig poder escoltar dies abans al "Palacio de los Tribunales", al despatx on ens esperava la jutgessa Servini, ubicat al centre de la ciutat. Na Chon, després de les presentacions, va demanar la paraula i de sobte, en veu pausada però decidida, va dir:

"Vengo de España, tengo 88 años y he viajado muchos kilómetros para pedirle señorita que me ayude a sacar los huesos de mi padre de la fosa donde lo tiraron, me basta con un huesito para poder descansar en paz el día en que me muera, le pido por favor un hueso de mi padre y podré morir tranquila".

Tot això ho va dir aquella doneta prima i petita, semblava tan indefensa però a l'hora tan forta, ni va plorar ni es va lamentar, però ens va commoure a tots els que estàvem allà. De fet la jutgessa des d'aquell moment va incloure en el procés la expedició d'exhorts on ordenava exhumacions.

Anys després Ascensió va aconseguir exhumar el seu pare, però no va ser l'estat espanyol a través de l'administració de Justícia qui va obrir la

fossa, no va ser un jutge espanyol qui va obrir un procés d'investigació d'un delictes el que va ordenar l'obertura, ni els forenses del ministeri fiscal els que actuaren d'ofici. Això seria lo "normal" a un estat democràtic consolidat i ple, però no, aquí no va ser així. La exhumació va ser gràcies a la Justícia Argentina, als advocats argentins, Ana Messuti i

Màxim Castex, als voluntaris d'una entitat memorialista, a un grup de forenses internacional, a un sindicat d'electricistes noruec que va sufragar les despeses i a la ferma i constant voluntat de la filla de Timoteo Mendieta.

Ascensió s'ha convertit en un símbol, és la personificació de la constància i la fermesa, representa la lluita de les filles, les nétes i famílies que cerquen la veritat i la justícia per a les víctimes del franquisme. I és que al marge de poder-los donar un enterrament digne, nosaltres sabem que en els ossos de les víctimes assassinades està escrita la veritat i en un país plenament democràtic aquesta veritat necessàriament hauria de conduir a la justícia i aquesta a la reparació.

Però jo avui em vull quedar amb la seva mirada i la tendresa que desprenia, amb la constància i determinació que la va acompanyar tota la vida. Igual que acompanya a moltes altres Chons Mendieta que conec, algunes ja no hi són però nosaltres les recordarem sempre i recollim el testimoni de la seva lluita.

Però jo avui em vull quedar amb la seva mirada i la tendresa que desprenia, amb la constància i determinació que la va acompanyar tota la vida. Igual que acompanya a moltes altres Chons Mendieta que conec, algunes ja no hi són però nosaltres les recordarem sempre i recollim el testimoni de la seva lluita.

Gràcies Chon pel teu exemple, descansa en pau junt al teu pare. Una forta abraçada a la seva filla i a tota la família. ■

Ascensió Mendieta amb Mª Antònia Oliver a Buenos Aires el dia de la seva declaració davant la jutgessa Servini

Dues noves identifikacions

Mª Antònia Oliver París, presidenta de Memòria de Mallorca

Enhorabona famílies i gràcies a totes i tots els que ho heu fet possible. Voldria aquí agrair personalment la constància i fermesa de la família de Joan Ferrà, me consta la seva lluita, i felicitar especialment al seu fill. També agrair la determinació de la família de Miquel Marquet de Pollença, de Cati Marquet i el seu pare, i Nadal Serra Marquet; sou dignes descendents d'en Miquel! No puc deixar de fer-ho també a l'associació Memòria de Mallorca per l'encert d'un dels projectes duts a terme, concretament el de "Totes les Causes" (per recuperar desapareguts va ser creat!), que ha permès la investigació de la desaparició d'en Miquel, ja que per una de les causes trobades es va poder reconstruir una "hipòtesi" que finalment ha estat contrastada científicament a través de l'ADN, gràcies família per no deixar de creure que era possible. Podeu trobar aquesta hipòtesi treballada per Memòria de Mallorca a petició de la Comissió tècnica de la llei de fosses del Govern Balear a la revista de l'associació MdM *Temps de la Memòria*, número 44, d'octubre de 2018, fa ja més d'un any, certament no puc estar més satisfeta d'haver encertat!

Gràcies companyes i companys de Memòria de Mallorca, gràcies a la Conselleria, a la Comissió, als equips de l'exhumació i a la Secretaria i Direcció de Memòria, gràcies a tothom que ho fa possible!

Comunicat extret del web del GOIB, (Direcció General de Memòria Democràtica) de 27 de desembre de 2019:

Confirmades les identitats de 2 cossos exhumats de les fosses de Marratxí i Calvià

L'anàlisi d'ADN de les restes humanes trobades a les fosses comunes dels cementiris de Marratxí i Calvià han revelat recentment les identitats de dues persones que foren assassinades l'any 1936. Es tracta de Miquel Marquet Perelló, natural de Pollença i trobat el setembre de 2018 a la fossa de Marratxí, i de Joan Ferrà Ferrà, veí de Puigpunyent i trobat l'octubre de 2018 a la fossa de Calvià.

Amb aquestes dues identifikacions, que han estat possibles gràcies a les proves d'ADN realitzades per la Societat Aranzadi a partir de les mostres dels familiars dels dos represaliats, s'eleva a 21 el nombre total de cossos exhumats i identificats per part del Govern de les Illes Balears (18 casos) i de Memòria de Mallorca, juntament amb la UIB i l'Ajuntament de Sant Joan (3 casos).

La Direcció General de Memòria Democràtica, adscrita a la Secretaria Autònoma de Memòria Democràtica i Bon Govern, dins la Conselleria d'Administracions Públiques i Modernització, té previst lliurar a les famílies, a principis de 2020, les restes dels seus familiars en un acte d'agraïment per la seva constància i lluita que han dut a terme.

La consellera Isabel Castro ha volgut agrair als funcionaris del Govern, al personal de la Societat Aranzadi, als ajuntaments de Calvià i de Marratxí, així com a Memòria de Mallorca i altres entitats memorialistes la seva implicació i col·laboració en la recuperació de la memòria col·lectiva i la dignificació de les víctimes de la Guerra Civil i de la repressió franquista.

El secretari autonòmic Jesús Jurado recordà que aquestes identifikacions formen part del Pla d'Exhumacions 2018-2019 i que actualment es troba en procés d'adjudicació el Pla 2019-2020 que preveu actuacions en vuit municipis: "Tot i que queda molt per fer, hem de celebrar que no aturam la feina i que cada vegada més famílies coneixen què va ser dels seus familiars desapareguts".

Per la seva part, el director general Marc Herrera ha informat que està previst fer un acte solemne d'entrega de les restes a les famílies, amb participació dels ajuntaments on s'han practicat les exhumacions i també dels municipis dels quals eren naturals els identificats: "Hem de fer tota la via possible perquè hi ha familiars de persones desaparegudes que són ja gent gran, que du tota la vida esperant i no tenen un minut a perdre".

Miquel Marquet Perelló, retrat cedit per la seva família

Miquel Marquet Perelló

Nat a Pollença, militant socialista, casat i amb quatre fills. Segons la seva família, va estar amagat prop d'un mes, però els falangistes el cercaven i amenaçaren a la família que si no sortia detindrien a la seva dona, per això ell es presentà a les noves autoritats, i restà uns dies detingut a Pollença fins que el traslladaren amb altres dos homes cap a Palma, a la presó de Can Mir. Però no hi va arribar; a partir d'aquí la família li perdé la pista fins que dies després un cone-

gut informà a la seva dona que havia pogut veure el cadàver d'en Miquel al cementiri de Marratxí. Segons les diligències judicials el trobaren mort, amb molts d'impactes de bala, dia 22 d'agost de 1936, junt amb altres dos homes, i el jutge, contradient els informes mèdics, certificà la causa de la mort com a accident. Els tres quedaren sense identificar.

Joan Ferrà Ferrà

Natural de Puigpunyent, vivia a Galilea, casat i amb dos fills, jornalero de professió, tenia 36 anys quan el 16 d'agost de 1936 fou detingut per un

grup de falangistes de Calvià i d'Andratx, que el traslladaren, amb tres homes més, cap a Palma, però en realitat el camió es dirigí cap a Calvià. Al km. 15,7 de la carretera de Palma a Calvià el vehicle s'aturà, els feren baixar encanonats pels fusells amb la intenció d'assassinar-los. Dos dels quatre homes aconseguiren escapar, els altres dos però, en Joan Ferrà i en Cristòfol Barceló, foren abatuts a tirs allà mateix. Era la matinada del dia 23 d'agost de 1936, **des de llavors les seves famílies no els han deixat mai de cercar.** ■

ADN y Querella Argentina

Marc Antoni Malagarriga-Picas (donante genético)

Era un tres de Junio del 2011. Cuatro personas de la familia Malagarriga-Picas-Sort-Sala-Ribalta daban un poco de su sangre para que así fuese extraída una muestra biológica con el ADN purificado de cada una de ellas. Se ayudaba a crear de esta manera, en Catalunya, el primer Banco de ADN para personas desaparecidas de la Guerra Civil y el Franquismo, en colaboración con el *Laboratori de Genètica Forense de la Universitat de Barcelona*.

Desde entonces nuestra familia y muchas otras, también donantes de ADN, no hemos dejado de hacer un seguimiento estrecho, a todos los niveles, para procurar que nuestros datos genéticos tuvieran seguridad jurídica y un uso real dentro de la llamada rueda de las identificaciones. Todas las víctimas por Desaparición Forzada o Involuntaria del periodo 1936-1977, en Catalunya y en el resto del Estado Español, merecen por igual del método científico y del derecho internacional.

Estuvimos exponiendo, una y otra vez, este agravio de los desaparecidos en todas las tribunas, sin éxito: con mociones en más de un centenar de ayuntamientos catalanes, en varias comparecencias y acuerdos, desde 2013, en el *Parlament de Catalunya* durante tres legislaturas, en las visitas de los comisarios del *Working Group on Enforced or Involuntary Disappearances*, el 2013, con Jasminka Dzumhur y Ariel Dulitzky, en la visita del Relator Especial de Naciones Unidas, Pablo de Greiff, el 2014. Nada de esto sirvió para que el *Govern de la Generalitat de Catalunya* –que posee el 100% de las competencias estatales para identificar personas–, se pusiera manos a la obra con rigor y de forma sistemática con nuestros datos genéticos.

La mala praxis y la inopia crónica de las instituciones, nos llevaron a la Querella Argentina: el 29 de enero de 2016. Delante de la *Facultat de Medicina de la Universitat de Barcelona*, tres personas firmábamos la denuncia presentada dentro de la causa 4591/10, hacia el Govern de la Generalitat, por la ausencia del cruce de datos genéticos entre familiares vivos y los restos ya exhumados en las fosas comunes catalanas. El letrado Máximo Castex y la abogada Ana Messuti nos asistieron de forma exquisita. Se emitieron 5 exhortos para esta causa del ADN (en abril de ese mismo año) de la jueza Maria Servini hacia 5 juzgados catalanes. Lamentablemente, poco tiempo después, la Fiscal General del Estado, Consuelo Madrigal Martínez-Pereda, ordenaba el retorno de todos los escritos. En España no se aplica el derecho internacional, es el Régimen del 78 quien tiene siempre la última palabra.

¿Y ahora, dónde estamos?

Hemos comprobado amargamente que a pesar de nuestra contrastada contribución a que el 7 de septiembre del mismo 2016, los *consellers* Raül Romeva y Toni Comín con el *Hospital Universitari de la Vall d'Hebron*, pusiesen en marcha el *Programa d'Identificació Genètica de la Generalitat*, casi la totalidad de los familiares donantes de ADN –según datos del Govern unas dos mil personas–, seguimos sin tener ninguna información de lo que se está haciendo con nuestros datos genéticos y nuestra seguridad jurídica sigue en la intemperie.

Es aún más grave: a pesar de haber pedido por escrito reiteradamente en estos últimos meses, tanto al *Govern* como al *Hospital*, datos certificados de nuestro ADN y de los resultados (pertenencia al

nuevo Banco, cruce y secuenciación), los silencios y las excusas recibidas como respuesta, han hecho que interpusiéramos una primera denuncia por interrupción de la cadena de custodia y pérdida de datos genéticos al Juzgado de Instrucción 22 de Barcelona (18.02.2019) pero, una vez más, nuestra causa es inhibida del ámbito penal y se desestima. Estamos en el Reino de España.

Para finalizar, dos datos más, contundentes:

1) El Banco de ADN para los desaparecidos en la Guerra Civil, del Programa d'Identificació Genètica de la Generalitat, NO EXISTE COMO TAL. Así lo certificó respondiendo a una pregunta en el Parlament de Catalunya la Consellera Ester Capella (24.01.2019): las muestras genéticas cedidas están dentro de un Biobanco de Patología Humana Hereditaria, registradas como C.0003544 en el Instituto de Salud Carlos III de Madrid.

2) En 10 años de datos, 2008-2018, en Catalunya se han llevado a cabo 15.838 actuaciones arqueológi-

cas. Un promedio de más de mil quinientas intervenciones anuales diferentes y en todo tipo de periodos históricos (son datos de la anterior *Consellera de Cultura*, Laura Borràs). En estos mismos 10 años, en Catalunya se hicieron 120 intervenciones arqueológicas relacionadas con la Guerra Civil (datos del *Parlament de Catalunya* de febrero de 2019). Principalmente: recolección de restos humanos en superficie y exhumación de fosas. Esto significa que de toda la actividad profesional de arqueólogos y antropólogos no nos dedican **NI UN 0,8% ANUAL**. El potencial arqueológico de nuestro país demuestra que las más de 500 fosas comunes que hay en Catalunya se podrían exhumar en 2 años.

Habrà pues que volver de nuevo a la Querrela Argentina, para intentar reactivar estos 5 exhortos de este antiguo y vergonzoso agravio humanitario. ■

Documentamos toda nuestra lucha en el perfil de Twitter @OnEtsOncleGuill

OnEtsOncleGuillem@gmail.com

La documentació ha de ser pública i de fàcil accés per part de l'Administració

Mª Antònia Oliver París, presidenta de Memòria de Mallorca

Quan entregar documents que contenen memòria a una família de víctima dona sentit a la nostra feina.

Aquí fent entrega d'una causa judicial trobada a l'Arxiu Togat Militar de Palma a un familiar que va venir d'enfora cercant les seves arrels.

Per aquest proper any desitjo que els documents que alguns guarden a calaixos amb gelosia per ells publicar-los i els que tenen encara protecció oficial com a secrets d'estat deixin de ser-ho, que siguin públics, gratuïts i que tothom hi pugui accedir. ■

Si s'acaba

Blai Guevara, tresorer de Memòria de Mallorca

*Si desertes de la pàtria de la teva ferida,
si renunciés dia a dia a la resta de la teva veu
i s'acaba la resistència del teu front inexpugnable,
només cal esperar que escapi la fugida definitiva
amb una ressa a comiat lluitant contra el no-res.*

*Llavors en la teva resignada derrota
nosaltres també haurem perdut:
tota una biblioteca de l'experiència,
vàries sobretauls de les anècdotes,
una enciclopèdia dels records i
una història que ens pertany per genètica.*

*Amb tu s'esborrarà per sempre
el cromosoma de l'arrel ancestral del record
que ens reconciliava amb la vella vida endarrerida.*

*En la teva gola es van ofegar les paraules antigues,
amb quines et recordarem ara?*

*Un ancià avui, és una cosa irrepètible,
cadascun és el seu últim testimoni,
aquesta és la grandesa dels anys,
o la venjança de la mort.*

*Es mor la nostra memòria més pròxima,
la dels homes i dones d'on partim
i tot el que ens queda és circumstancial,
escassament inútil, un no saber cap on anam,
un desarrelament de porcions de l'oblit.*

L'ACTIVITAT de la MEMÒRIA

Commemoració de la II República (Esporles 06/04/2019)

Dinar popular amb Mª Antònia Oliver, Maite Blázquez, Susi Balaguer i Guillem Mir.

Xerrada sobre la Memòria

(Sa Pobla 11/04/2019)

A la biblioteca de Can Cirera Prim. Impartida per Tonina Mercadal i Magdalena Nebot.

Jornada contra l'oblit i Memòria Històrica al Parlament Europeu

(Brussel·les 11/04/2019)

Maite Blázquez participà a les jornades organitzades per l'eurogrup parlamentari dels Verds, amb la ponència *Veritat, justícia i reparació*.

Acte de record a les víctimes que lluitaren per la II República

(Porreres 12/04/2019)

Ofrena floral al Racó de la Memòria a Porreres.

Homenatge a les víctimes de repressió feixista

(Manacor 14/04/2019)

Cementiri de Son Colletes. Susi Balaguer i Magdalena Nebot.

Acte de record a les víctimes republicanes

(Sa Pobla 14/04/2019)

Hort de la memòria de Can Cirera Prim, Sa Pobla. Recital poètic i ofrena floral.

Conferència de l'exhumació al pou de s'Àguila

(Llucmajor 15/04/2019)

Conferència i taula rodona al claustre de Sant Bonaventura.

Sant Jordi, Dia del llibre

(Palma 23/04/2019)

Susi Balaguer a la parada de la llibreria Llibres Ramon Llull amb la seva propietària Joana Berber.

Mítin 1r de maig

(Palma 01/05/2019)

MdM participà al mítin del 1r de maig a Ses Voltes organitzat per la CNT. Amb Mª Antònia Oliver i Tonina Mercadal.

Presentació del llibre *Los campos de concentración de Franco*

(Palma 08/05/2019)

Tonina Mercadal, Francesc Antich, Carlos Hdez. de Miguel, autor del llibre, Mª Antònia Oliver, Cosme Bonet i Joana Bibiloni Antich després de l'acte.

Presentació del llibre *La Guerra Civil a Lluçmajor*

(Palma 15/05/2019)

Mª Antònia Oliver i Tonina Mercadal amb l'autor del llibre Antoni Vidal Nicolau a la presentació a Can Alcover.

8è aniversari del Mur de la Memòria

(Palma 01/06/2019)

Amb el lema "Per l'anul·lació dels tribunals i les sentències franquistes". Intervengueren Josep Cruanyes i Sílvia Cano. Música a càrrec de Tomeu Quetglas.

80 anys dels exilis del final de la Guerra Civil

(Barcelona 04/06/2019)

Maite Blázquez participà en nom de MdM a l'acte commemoratiu al Palau de la Generalitat.

Premis Ara Balears

(Palma 07/06/2019)

Memòria de Mallorca va rebre el Premi Toni Catany a la cultura que fa país que atorga el diari Ara Balears.

75è aniversari de l'alliberament de París

(Barcelona 18/06/2019)

Maite Blázquez amb Lluís Martí Bielsa, homenatjat per haver participat en l'alliberament de París. Fou membre de la Resistència, i oficial de les Forces Franceses de l'Interior.

Manifestació de l'orgull LGBTI

(Palma 28/06/2019)

La nostra companya Mª Antònia Moreno participà a la marxa que duia com a lema: *Gent gran sense armaris. Història, Lluita i Memòria.*

Acte d'entrega de les restes de Julià Fullana

(Lluçmajor 29/06/2019)

Acte d'homenatge a Julià Fullana, víctima recuperada del Pou de s'Àguila, amb l'entrega de les seves restes a la seva família i posterior inhumació al cementiri de Lluçmajor.

Cerimònia pressa de possessió

(Palma 01/07/2019)

Les companyes Maite Blázquez Losa i Mª Antònia Moreno a la pressa de possessió de la Presidenta Armengol a la Llotja de Palma.

Trobada amb els familiars de Pompeyo Simón Tebar

(Palma 10/07/2019)

Emocinant trobada amb Lola i Baltasar, familiars de Pompeyo Simón Tebar. MdM els hi entregà la documentació de la causa del seu besavi.

MdM a Cantabria

(Cantabria 10/08/2019)

Tonina Mercadal visità el memorial dels guerrillers de Cantabria al cementiri de Ciriego i va depositar unes flors als peus del monument.

L'ACTIVITAT de la MEMÒRIA

MdM a Cantabria

(Cantabria 10/08/2019)

Tonina Mercadal amb la nostra companya Beatriz Sanz (AGE i Ciutadans de Cantabria x la III República) als jutjats de Santander presentant denúncia per les declaracions de l'ultradreta sobre "Las trece Rosas".

Dia de les Desaparicions Forçades

(Palma 30/08/2019)

Ofrena floral al Mur de la Memòria en el Dia de les Desaparicions Forçades en record de totes les víctimes.

Homenatge a Matilde Landa

(Palma 26/09/2019)

Susi Balaguer assistí a l'homenatge a Matilde Landa organitzat pel Partit Comunista i Esquerra Unida.

Manifestació Fridays for future

(Palma 27/09/2019)

Susi Balaguer i Juan Hernández a la manifestació en favor del medi ambient i contra el canvi climàtic.

Teatre: Antí(gone)s

(Monemvasia 03/10/2019)

Representació d'Antí(gone)s (obra teatral d'Aina de Cos, Jaume Miró, Jenny Vila i Montserrat Rodríguez) a Grècia a on es va llegir una carta de Joan Losa Campomar, víctima identificada a la fossa de Porreres.

Homenatge Lluís Companys

(Barcelona 14/10/2019)

Homenatge al Fossar de la Pedrera a Lluís Companys. Hi participà Maite Blázquez que en representació de la Xarxa Catalano-balear de la Querella Argentina.

Manifestació Sentència

(Palma 20/10/2019)

Manifestació convocada en rebuig a la sentència del Procés.

Concentració Ens volem vives

(Palma 25/10/2019)

Susi Balaguer a la concentració contra la violència masclista.

Presentació del 10è llibre d'Històries del Raval

(Barcelona)

26/10/2019

Dolors Marín participà a la presentació del llibre de la col·lecció "Històries del Raval", *Escenaris de la memòria: las mujeres obreras en el Raval* del qual n'és l'autora.

Concentració en suport del poble xilè

(Palma 26/10/2019)

Juana Mora participà a la concentració per demanar la fi de l'estat d'emergència i per la recuperació i millora dels drets socials. Organitzada per la Plataforma de Chilenos en Balears.

Ofrena floral a les víctimes del feixisme al Mur de la Memòria

(Palma 01/11/2019)

Ofrena floral amb motiu del 1r de novembre a totes les víctimes del feixisme al Mur de la Memòria.

